

§ III.

DE OFFICIO JUDICIS CIRCA CAUSAS PROBABILES, VEL MULTUM INTRICATAS, ATQUE DEFECTUM ADVOCATORUM.

51. *Dantur quæstiones in jure, hinc inde æque probabiles.* — Quæritur I. Utrum judex possit judicare secundum opinionem minus probabilem, vel saltem juxta æque probabilem accepta pecunia, seu in favorem amici? Ubi prænotandum, quod in jure dentur nonnullæ quæstiones tum canonicæ, tum juridicæ, adeo inter doctores disputatæ, et controversæ, ut revera utraque pars contradictionis æquali, vel ferme æquali pondere rationum et probabilitate nitatur: quales proinde nova principis decisione indigent; et non paucæ illarum antiquitus vigentes, in Sexto *Decretalium et Clementinis*, provide per Romanos Pontifices decisæ fuerunt. Quædam vero earum sunt quidem adhuc nonnihil inter doctores controversæ; ita tamen, ut una ipsarum graviore nitatur fundamento, majorique pondere rationum, sicque probabilior videatur præ altera, licet nondum sit omnino certa. Hoc prænotato,

52. *Judex non potest judicare secundum sententiam minus probabilem relicta probabiliore.* — Resp. I. Quando inter duas partes litigantium una earum revera habet pro se sententiam magis probabilem, nequiquam potest judex ea cognita ut tali, atque relicta, judicare juxta opinionem minus probabilem. Ita communis, et receptissima doctorum sententia, quam etiam tenui in *Theologia morali*, tract. I, dist. 3, quæst. 4, num. 56 et seqq. estque de facto certa et indubitata, ob novissimum decretum Innocentii XI, anno 1679, die 2 martii, sequentem inter alias propositionem, ordine 2, damnantis: « Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. » Accedit ratio, quia judex adjudicans causam parti, minus probabilem pro se sententiam, minusque in jure fundatam habenti, exponeret se manifesto periculo inferendi grave damnum in bonis fortunæ alteri parti litigantium, utpote probabilior, magisque in jure fundatam sententiam habenti: siquidem ad evitandum tale damnum proximo, seu huic parti litiganti impendens, nihil omnino juvat probabile ejus judicium, quod habet circa sententiam minus probabilem.

53. *Nec inter duas æque probabiles pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem*

unius. — Rep. II. Non obstante æquali probabilitate opinionum utriusque partis litigantium, nullatenus licitum est judici, pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. Ita de facto certa, et indubitata quidquid nonnulli olim contradixerint. Ratio est: quia opera justitiæ venalia non sunt, ut can. *Qui recte*, 11, q. 3, ubi dicitur: « Qui recte judicat et præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit, » cum similibus. Concordat jus civile in l. 2, ff. *de Conditione ob turp. caus.* ubi dicitur crimen esse dare aliquid judici, ut secundum me in bona causa, pronuntiet; judicem enim corrumpere videtur. Accedunt dicta superius n. 10 et 11, ubi sententiæ venales censentur ipso jure nullæ. Hinc Alexander VII, anno 1665, die 24 septembris, hanc inter alias propositionem, ordine 26 merito damnavit: « Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. » Quis enim non videat, ab æquitate alienum esse, si duo æquale jus habere dignoscantur, judicem, quem oportet esse juris interpretem, justitiæque administrum, uni eorum (accepta præsertim pecunia) totum adjudicare, alteri abjudicare?

54. *Neque tunc judicare in favorem amici, totum jus eidem adjudicando.* — Et ob hanc eandem rationem, quod non possit judex in favorem amici judicare, eidem totum adjudicando etiam stanti æquale probabilitate causæ; merito docuit Layman, lib. I, tract. I, cap. v. n. 16, quidquid Engel, h. t. n. 8 et 9, cum nonnullis aliis, videatur dubitare, atque in oppositum inclinare. Nam « in judiciis non est acceptio personarum habenda, » ut habet reg. 12 juris in 6, cum concordantiis. Imo etiam divinum extat mandatum, *Deuteron.* cap. 1, 16, 17, *Quod justum est, judicate, sive civis sit ille, sive peregrinus: nulla est distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum; nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est.* Qualia etiam alibi sæpius habentur.

55. *In arbitrariis utile est habere judicem gratiosum.* — Per hoc tamen non negatur, quin in arbitrariis, ubi nullum intervenit præjudicium tertii, utile sit habere judicem gratiosum: prout liquet ex c. *Consuluit*, 24, de *Offic. delegat.* et c. *Nulli*, 5, de *Accusationib.* Verum occasione præmissorum,

§ III. DE OFFICIO JUDICIS CIRCA CAUSAS PROBABILES, VEL MULTUM, ETC. 37

56. *Quid agendum judici, quando utraque litigantium pars videtur habere causam æque probabilem? Judex debet cuncta rimari.* — Quæritur II. Quid igitur agendum sit judici, quando utraque litigantium pars videtur habere causam æque probabilem? Resp. I. Cum judex sit veritatis inquisitor, oportet, ut is prius cuncta rimetur, neque se adstringat ad unam speciem probationis. Ita Fagnanus in c. *Ne innitaris*, nu. 108, de *Constitut.* atque desumitur ex c. *Cum Joannes*, 10, § *Ad hoc autem de Fide instrument.* ubi judex jubetur cuncta rimari. Et c. *In præsentia*, 6, de *Renuntiat.* ubi judex non semper ad unam speciem probationis applicat mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus et aliis, format animi sui motum. Concordat textus in can. *Si testes*, § *Sæpe sine*, 4, q. 3 et l. 3, § *Ejusdem*, ff. *de Testibus*, et similibus. Accedit ratio, quia, etsi quandoque prima fronte ambæ litigantium partes videantur æque probabiles, re tamen penitus inspecta vix accidere potest, quin pro una earum meliores adsint probationes juris, vel facti; nam sicut in æquilibrio, ita et hic, medicus excessus superabit.

57. *Probationes juris, et probationes facti, quæ? — Ubi incidentaliter notandum est, quod per « probationes juris, » intelligantur allegationes textuum juris, seu legum, una cum rationibus, auctorumque citationibus; probationes facti vero dicuntur productiones testium, ac instrumentorum, Engel, h. t. numer. 9.*

58. *Judex ex opinionibus discrepantibus tenetur eam eligere, cui suus intellectus magis consentit.* — Resp. II. Judex, postquam cuncta rimari, ac sedulo discutere studuit, debet ex opinionibus discrepantibus eam eligere, cui magis ratio intellectus sui consentit. Ita Glossa in c. *Cum olim*, 24, §. *Non quæ judici de Verb. signif.* atque colligitur ex cit. c. *In præsentia*, de *Renuntiat.* et c. *In nostra*, 32, de *Testib.* cum concordantiis. Accedit textus expressus in cit. l. 3, ff. *de Testib.* ibi: « Ex sententia animi tui te aestimare oportet quid aut credas, aut parum probatum tibi opineris. » Et merito; nam judex est publicus juris interpretes, justitiæque administrum; unde in dubiis, seu causis controversis, post omnia rite perpensa tenetur animi sui motum, juxta leges et canones regularum sequi, et secundum quod ei visum fuerit justius et melius pronuntiare, can. *Judicet*, 7, q. 3, et Auth. *Hodie*, C. *de Judiciis*. Quo facto, si pars

alterutra litigantium sese gravatam existimaverit, liberum ei erit appellationis remedium.

59. *Nec causam ad superiorem referre, sed eam ipsemet decidere debet.* — Quinimo, licet antiquitus non infrequens fuerit usus relationum, quibus judices inferiores, v. g. episcopi, in causa de jure dubitantes, supremum principem, ut puta Papam, desuper consulerunt, prout liquet ex pluribus capitulis *Decretalium*, de facto tamen, utroque jure plenius instructo, hujusmodi relationes in foro tam ecclesiastico, quam civili, propemodum in desuetudinem abierunt. Accedit, quod in Auth. « Ut judices non expectent sacr. jus, » collat. 9 expresse mandatur, ut judices quicumque causas, quantumcumque difficiles non amplius ad imperatorem referant, sed ipsimet examinent perfectam causam, et quod eis justum legitimumque videtur, decernant. » Idque fieri poterit adhibito etiam consilio viri prudentioris; ita tamen, ut parti, quæ se gravatam putaverit, legitimum appellationis remedium maneat reservatum.

60. *Ubi probationes utrobique sunt æquales, favendum est reo, et possessori, demptis causis favorabilibus.* — Resp. III. Quod si vero utrobique probationes appareant æque probabiles, atque per omnia æquales (quod tamen rebus accurate discussis vix, aut nisi rarissime contingit) tunc probationes probationibus enervantur; ac proinde in pari causa pro reo, vel pro possessore erit judicandum, juxta reg. 11 juris in 6, « Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori, » cum concordantiis. Et reg. 65, eod. « In pari causa potior est conditio possidentis. » Dummodo hinc excipiantur causæ favorabiles, puta matrimonii, libertatis, dotis, ac testamenti; quia in æqualitate probationum judicatur pro causa favorabili, cap. 11, de *Probationib.* et cap. ult. de *Sentent. re judicat.*

61. *Quid si uterque litigans personam rei vel possessoris sustineat? — Si vero casus accadat, ut uterque litigans personam rei, vel possessoris sustineat (ut si duo vicini super terminis confinium, aut super jure venandi, piscandi, aut pascendi litigent, et uterque de possessione docuerit, arg. c. *Ex litteris*, 3, de *Probationib.*) præfertur is, cujus possessio est antiquior, vel titulo munita. Quod si vero est utrobique paritas, cuilibet possessio pro indiviso et communiter adjudicanda erit, servando formam interdicti, « Uti possidetis, ita possideatis. » Engel, h. t. n. 8.*

62. *In casu multum intricato potest judex consulere partibus, ut se amicabiliter componant, etc.* — Quæritur III. An in casu multum intricato possit judex partibus compositionem, seu transactionem imperare? Et dicitur notanter imperare, nam quod judex consulere possit partibus, ut sese amicabiliter componant, sive compromittendo in arbitros, sive transigendo, cum dubius sit litis eventus, factentur omnes; idque ut primo loco in praxi fiat, est consultissimum, juxta textum notabilem in can. *Studendum*, dist. 90 et cap. ult. juncta Glossa §. *Ad componendum*, de *Transactionib.* et cap. I de *Mutuis petitionib.* ubi Glossa fin. inquit, atque aliis juribus firmat, quod judex primo, si potest, debet partes reducere ad concordiam. Verum, an partibus, tale consilium sequi recusantibus, possit judex imperare compositionem, difficultas remanet: pro cujus resolutione,

63. *Regulariter tamen litigantes ad componendum compellere nequit.* — Resp. I. Etsi regulariter loquendo non possint partes litigantes compelli ad componendum, et nihilominus ex causa gravi possunt partes a iudicibus compelli ad componendum, vel transigendum, vel compromittendum. Ita Abbas in c. *Cum inter*, R. 16, n. 9, de *Elect.*; Felinus in cap. I, n. 1 et 3 et seqq. de *Treuga et pace.*; Layman lib. I, tract. I, cap. v, n. 16; Barbosa, lib. III de *Offic. et potest. episc.* allegat. 79, n. 9 et alii, quamvis nonnulli dissentiant quoad alteram partem, quorum aliquos citat Engel, h. t. n. 9. Et quidem

64. *Regulariter tamen litigantes ad componendum compellere nequit.* — Prima pars habetur expresse in Auth. « Ut litigantes jurent, » §. fin. collat. 9, ubi statuitur, quod judex nullum possit cogere ad pacta, vel transactiones faciendas cum adversariis, et si quis coactus hoc fecerit, nullum præjudicium sibi generetur. Atque hoc procedere regulariter, ac seclusa gravi causa, recte notat Felinus, ubi supra. Accedit ratio hujus primæ partis; tum quia iudicis officium est, reddere unicuique jus suum per legitimam sententiam; tum quia contractus non redduntur in invitum, l. *Invitum*, C. de *Contract. emp.* cum concordantibus ibidem a Glossa relatis, eo quod quilibet sit dominus suæ rei: atqui inter contractus etiam connumeratur transactio; ergo.

65. *Secus ex gravi causa.* — Altera pars desumitur ex can. *Placuit*, dist. 90, ubi longinqua inter se lite dissentientes, primitus debent a sacerdotibus moneri, ut ad pacem re-

deant, et si contempserint, excommunicari. Idem suadetur ex cit. cap. ult. de *Transact.* ubi proin summarium sic loquitur: « Judex potest, et debet se interponere pro transactione inter partes faciendâ, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. » Accedit, quod in simili permutationes beneficiorum sint jure prohibitæ, et tamen episcopus, si causam inspexit necessariam, licite potest beneficiarios de uno loco transferre ad alium c. *Quæsitum*, 5. de *Rerum permutat.* Idem ergo dicendum in proposito, ob paritatem rationis, seu inspectionis necessitatis.

66. *Judicis est conari ut, quam citius fieri potest, controversiæ litigantium finiantur.* — Confirmatur hoc ipsum, quia inter talia pertinet ad officium iudicis conari, ut, quam citius fieri potest (servatis tamen debitis solemnitatibus juris) controversiæ litigantium finiantur, ne lites fiant propemodum immortales, hominumque memoriam excedant, l. *Properandum*, §. I, C. de *Judiciis*. Ergo etiam hoc ipso tandem judex compellere poterit partes, diuturna lite inter se dissidentes, ad componendum. Unde et

67. *Judicis est conari ut, quam citius fieri potest, controversiæ litigantium finiantur.* — Inter graves justasque causas compellendi partes ad componendum, transigendum, vel compromittendum, cum primis connumeratur ea, si partes diu jam litigarint, et post accuratam causæ discussionem neutra pars litigantium, inspectis allegatis, de jure, vel de facto superare videatur, sitque causa adeo intricata, quod de facili decidi non valeat, ut ait cit. can. *Placuit*, dist. 90, et notat Abbas in rubric. de *Treuga et pace*, n. 4; Felinus loc. cit. n. 5; Barbosa d. n. 9. Deinde quando imminet periculum armorum; quia tunc ad evadendum tale malum potest judex compellere partes ad transigendum, seu componendum, arg. l. *Æquissimum*, ff. de *Usufruct.* et notat Felinus cit. n. 5. §. *Fallit quarto*, allegans alios. Item, quando est dissensio inter personas insignes, ex qua perturbatur respublica; quia judex debet studere ad sedandam illam discordiam, ne transeat in præjudicium reipublicæ, cujus pacem et quietem procurare tenetur. Felinus, loc. cit. n. 6, ubi plures tales casus connumerat, Barbosa, ubi supra.

68. *Contractus non redduntur in invitum, quomodo intelligendum?* — Neque urget, quod contractus non reddantur in invitum. Nam

hoc procedit dumtaxat regulariter; secus, ubi urget gravis causa, vel jus ipsum aliter disponit; ut in cit. can. *Placuit*, dist. 90. et aliis casibus hactenus enumeratis. Unde in simili compellitur quis ex gravi causa vendere rem suam, ut puta frumentum tempore inopiæ arg. l. I. §. *Cura carnis*, ff. de *Offic. præfert. Urb.* vel fundam, aut domum, l. *Si locus*, ff. *Quemadmodum servit. amitt.*

69. *Judicis est providere parti litiganti idoneum advocatum, si quæ talem non habet.* — Quæritur IV. An iudicis sit, providere parti non habenti idoneum advocatum, et qualiter? Resp. I. Ad officium iudicis, etiam delegati, pertinet providere parti litiganti idoneum advocatum, si quæ hunc ob paupertatem, iudicii imbecillitatem, adversarii potentiam, vel aliam impotentiam habere nequit. Ita ex professo habetur decisum in cap. I. h. t. atque concordat textus in l. §. *Ait prætor*, ff. de *Postulando*. Et merito, quia, si a iudice non provideretur de idoneo avvocato personis illis litigantibus, quæ nec per seipsas causam in iudicio proponere valent, nec ob unam vel alteram causam ex allatis, advocatum idoneum invenire possunt; facile eadem in iudiciis, dum essent indefensæ, ab adversario potentiori injuste opprimerentur, ac justitia violaretur, l. *Nec quisquam*, §. *Observare*, ff. de *Offic. proconsul.*; Vivianus in *Rationali juris canon.* cap. I. h. t. Unde, quod in tali casu judex possit compellere advocatum, etiam invitum, ad patrocinandum, recte notat Abbas cap. I, n. 5, h. t. (ADNOTATIO XII.)

70. *Talisque advocatus potest esse domesticus, sive familiaris iudicis.* — Resp. II. Ejusmodi advocatus a iudice datus parti non habenti, potest etiam esse domesticus, sive familiaris iudicis, neque ob hoc recusari valet. Patet hoc aperte ex cit. cap. I. h. t. Nam quia causa non est advocati, sed partis; simulque advocatus solum deponit de jure litigantis, neque ipsi creditur, nisi in quantum probat de jure hujus, l. *Ab ea parte*, ff. de *Probation.* hinc cessant rationes illæ recusandi advocatum domesticum iudicis, ob quas judex ipsi parti adversæ nimium familiaris posset recusari; ut c. *Insinuante*, 23 et c. *Cum R. canonicus*, 35, de *Offic. delegat.*

71. *Advocatus ille non tenetur gratis præstare officium suum.* — Resp. III. Nihilominus advocatus per iudicem parti deputatus non tenetur gratis præstare officium suum sed constituto justo salario per clientulum præstando, dummodo hic non sit adeo pauper,

ut salarium dare nequeat. Ita Glossa in cap. I. §. *Implorando*, h. t. et ibi, Abbas n. 5; Layman, n. 2. aliique communiter. Prima pars patet ex can. *Non licet*, 11, q. 3, et l. I §. *In honorariis*, ff. de *Variis et extraord. cognit.* ubi pro modo litis, seu quantitate causæ, proque advocati facundia, et fori consuetudine, advocatis licitum honorarium, seu salarium esse præstandum perhibetur. Accedit ratio, quia nemo de suo cogitur facere beneficium, can. *Precaria*, 10, q. 2. *Quis militat suis stipendiis unquam?* ut inquit divus Apostolus I. Cor. IX. 7, cum similibus.

72. *Dummodo clientulus non sit omnino pauper.* — Altera pars probatur ex eo, quia, quando clientulus est omnino pauper, ita ut præ inopia non possit dare salarium, vel non nisi ægerrime; tunc (nisi ex publico ærario soleat talibus præstari salarium) ex lege charitatis, ac misericordiæ proximo exhibendæ, advocatus a iudice deputatus debet ipsi gratis patrocinari: tenetur enim hinc obedire iudici imperanti, illinc autem talentum sibi a Deo traditum non abscondere, sed subvenire pauperi illi, veluti proximo summe indigenti, suumque auxilium imploranti, et cujus periclitanti causæ in promptu aliunde subveniri non apparet. Prout hoc ipsum de præstandis aliis misericordiæ operibus erga indigentes, quibus aliunde non subvenitur, passim tradunt doctores; atque loquendo de advocatis, tenet divus Thomas 2. 2. q. 71, art. 1; sanctus Joannes a Capistrano, tom. I. *Tractatum*, tract. *Speculum conscientiæ*, intitulado; §. *Restat ultimum*, n. 44. et seqq. estque communis. Alioquin vero judex posset advocato injuste recusanti interdicare patrocinium, arg. l. *Moris est*, ff. de *Pænis*, et l. *Providendum*, C. de *Postulando*; et notat Abbas cit. cap. I, §. h. t. cum aliis.

73. *Judex potest, ac debet supplere ea, quæ sunt de jure, et ab advocatis minus bene dicta: non vero illa quæ sunt de facto.* — Quæritur V. Utrum, si a litigantibus, vel eorum advocatis aliquid minus dictum fuit, illud judex supplere possit, ac debeat? Resp. I. Ea quæ sunt de jure, si fuerint ommissa, vel minus dicta a litigantibus, seu eorum advocatis, potest ac debet judex supplere; non item illa, quæ sunt de facto, nisi tale sit factum, quod ipsi jam est notum ut iudici. Ita Glossa in c. *Bonæ memoriæ*, 3. §. *Curavimus*, de *Postulat. prælat.* Idemque expresse docet Abbas in c. *Raynutius*, n. 11. de *Testament.* ubi sic ait: « Ex prædictis infert ad unum generale,

quod ubicumque aliquod jus ex deductis in iudicium competit parti, licet pars ignoret, potest, et debet iudex ex officio supplere; quia illud est sibi notum, et notorium ut iudici. » Hæc ille. Idem docet Layman, lib. I, tract. I, cap. v, n. 16, cum alijs.

74. *Idque probatur.* — Prior pars conclusionis clare habetur in l. un. c. « Ut, quæ desunt advocatis partium, iudex suppleat, » ubi dicitur, dubitandum non esse, quod si quid a litigatoribus, vel advocatis minus fuerit dictum, debeat illud iudex « supplere, et proferre, quod sciat legibus, et juri publico convenire. » Ubi Glossa varie id exemplificat et tandem subjungit, id locum non habere in facto, nisi sit ei notum ut iudici. Et merito: nam factum deductum in iudicium jam scit iudex, ut iudex, sicque potest, ac debet supplere, prout legibus, jurique publico convenit; secus dicendum de facto nullatenus deducto in iudicium.

75. *Idque probatur.* — Et per hoc etiam patet ad posteriorem partem conclusionis. Unde Pontifex in cit. c. *Bonæ memoriæ. 3. de Postulat. prælat.* utrumque prædictorum observasse, et practicasse legitur, illis verbis: « Nos igitur auditis, quæ de facto, et de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare: supplendo videlicet, ac exactius investigando, quæ in atestationibus, vel alijs in iudicium deductis de facto proponebantur, et quæ jus partium fovere videbantur.

76. *Variâ prioris partis exempla referuntur.* — Sic imprimis iudex, si scit aliquem publice excommunicatum, ex officio debet ipsum repellere ab agendo, etiamsi reus contra eum non excipiat, c. *Exceptionem, 12. de Exceptionib.* Deinde supplet iudex libellum non recipiendo, si est incompetens, nec potest convenire causæ, arg. l. 1, ff. *de Offic. assessor.* juncta Glossa *Libellis.* et l. 2. § fin. C. « Ut nemo privatus. » Tertio ex officio supplet iudex, ad meliorem veritatis investigationem inquirendo probationes, et præsumptiones illas, quæ non extrinsecus, sed ex ipsa causa oriuntur, et apparent, atque in re ipsa insunt, quamvis specialiter a parte non allegentur, nec probentur, arg. cap. II, *de Præsumptionib.* ubi sic processisse Salomonem in causa duarum meretricum, legitur. Zoesius, h. t. ff. n. 11. Insuper iudex supplet de jure inducendo legem, seu canonem, vel arguendo ad causam, aut ducendo ad inconveniens arg. l. *Ofidius. 95. de Legat. III.* dummodo hoc

faciat sedendo, non stando, ne advocati officium assumat. Glossa in cit. c. *Bonæ memoriæ. 3. §. Curavimus, de Postulat. prælat.* et alia Glossa in d. l. un. *§. Et proferre, C.* « Ut quæ desunt advocat, » ubi plura de hoc.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate, et Obedientia.

1. *Sicut in cœlesti hierarchia, ita et in ecclesiastica dantur gradus, et ordines ministrantium.* — Postquam hactenus tractatum extitit de ecclesiasticorum ministrorum electione, ordinatione, atque officiis, merito subjungitur præsens titulus. Clarum quippe est inter eos non esse honoris et potestatis æqualitatem, sed quemadmodum in cœlesti hierarchia, ipsisque angelicis choris datur quædam ordinum diversitas, dum alii sunt angeli, alii archangeli, etc., ita et in ecclesiastica hierarchia, et divinæ dispensationis provisione, diversos necesse fuit constitui ministrantium gradus, et ordines: « ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, et ex diversitate contextio et recta officiorum generetur administratio singulorum; » prout optime notarunt S. Gregorius, et S. Bonifacius Papæ, relati can. *Ad hoc, dist. 89.* Quibus prænotatis,

2. *Majoritas in proposito, quid?* — Quæritur I. Quid sit, et quibus ex causis majoritas inter clericos attendatur? Resp. I. *Majoritas* in proposito aliud non est, quam excellentia unius personæ præ alia; et ex hac excellentia, seu prærogativa illa, quæ major præstat minori, nascitur *Obedientia*, quæ debetur majoribus.

3. *Majoritas inter clericos consideratur ex quinque causis.* — Resp. II. *Majoritas* inter clericos consideratur ex quinque causis, videlicet ex prærogativa ordinis, consecrationis, jurisdictionis, antiquitatis, et ex prærogativa ipsius ordinantis. Ita Hostiensis in *Summa*, h. t. n. 1, quamvis nonnulli secundum membrum omittant, videlicet consecrationem, ut Barbosa in *Summario*, h. t. Pirhing eod. n. 1 et seqq. eo quod sub prærogativa ordinis comprehendi videatur. Vallensis eod. num. 2 et alii.

4. *Nempe ex prærogativa ordinis.* — Sic

imprimis quoad prærogativam ordinis, diaconus major est subdiacono, et sacerdos diacono; huicque in Ecclesia præfertur in loco et portione, etiamsi posterius admittatur, c. *Statuimus, 15. h. t.*, sicut et episcopus major est presbytero; quamvis olim idem fuerit presbyter, qui et episcopus, can. *Olim, idem. dist. 95.* Et generaliter ratione ordinis, clerici sunt majores et digniores laicis, can. *Denique. dist. 4, etc. Ecclesia sanctæ Mariæ. 10. de Constitut. cum similibus.*

5. *Et prærogativa consecrationis.* — Huc accedit prærogativa consecrationis: per hanc quippe episcopus consecratus major est electo nondum consecrato: unde nequit iste ordinare clericos, nec alia episcopalia munera peragere, sicut episcopus consecratus, c. *Quanto. 4. de Consuetud.* Et ob parem rationem Ecclesia consecrata præstat benedictæ solum. Vallensis, cit. n. 2.

6. *Ratione jurisdictionis.* — Tertio, ratione jurisdictionis, sive potestatis, archiepiscopus est major episcopo; et archidiaconus archipresbytero, c. *Ad hæc. 7. de Offic. archidiacon.* Sicut et Abbas monachis, can. *Abbas. 18. q. 2.* et abbatissa monialibus, c. *Dilecta. 12. h. t.* cum similibus. Qua etiam ratione Romanus Pontifex, veluti successor divi Petri, Christianique in terris vicarius, potestate divinitus accepta, præest omnibus archiepiscopis, et episcopis, imo et cunctis fidelibus, atque ipsis quoque imperatoribus quoad spiritualia, c. *Solitæ. 6. h. t.* cum concordantiis.

7. *Ratione antiquitatis.* — Quarto, ratione antiquitatis, cæteris paribus, habetur prior, seu major, qui prius fuit ordinatus, cap. 1. h. t. Huc etiam facit, reg. 54, jur. in 6, ibi: « Qui prior est tempore potior est jure, » cum similibus.

8. *Et ratione excellentiæ ordinantis.* — Quinto tandem, quis potior habetur, seu major, ratione excellentiæ et prærogativæ ordinantis. Sic ordinatus a Papa, potior habendus est alijs clericis, qui sunt ejusdem ordinis, et dignitatis, idque ob reverentiam sanctæ Sedis apostolicæ, c. *Per tuas, 7. h. t.* et amplius probat Glossa ibidem. Concordat in simili c. *Si as. Sede. 31. de Præbend.* in 6. ubi, si non constet de prioritare beneficii duobus collati, simulque neuter possideat, præfertur ille, cui Sedes apostolica, vel ejus legatus contulit, « idque propter conferentis ampliorem prærogativam, » ut loquitur textus. (ADNOTATIO XIII.)

9. *Obedientia, ut est virtus specialis, quid?* — Quæritur II. Quid sit obedientia, et in quibus generatim consistat, seu attendatur? Resp. I. *Obedientia*, prout est virtus specialis, est virtus moralis inclinans ad faciendum quod jubetur, eo quod jubeatur. Ita Navarrus, cap. XXIII *Manual.* n. 33, estque in re communis.

10. *Ejus objectum, quod?* — Additur notanter, « Obedientia, prout est virtus specialis. » Cujus videlicet virtutis speciale objectum est præceptum superioris, tacitum vel expressum; ut inquit D. Thomas 2. 2. q. 104, art. 2, ita videlicet, ut fiat quod jubetur, eo quod jubeatur.

11. *Obedientia ut sic dividitur in specialem, et generalem; et hæc declaratur.* — Solet quippe obedientia ut sic distingui in specialem hic definitam; et in generalem, quæ nihil aliud est, quam executio cujuscumque actus virtutis sub præcepto cadentis. Et hæc obedientia generalis comprehendit sub se omnes reliquarum virtutum actus, quibus fit, quod jubetur, (sive faciendo, sive omittendo) non ratione ipsius præcepti, seu non ideo quia jubetur, sed ex intentione atque honestate cuiuslibet virtuti propria. Licet enim hujusmodi generalis obedientia adhuc dicatur obedientia, in tantum quia peragit, quod præceptum est; nihilominus ob defectum specialis motivi, seu objecti qui formalis, ea non constituit virtutem specialis obedientiæ, sed censetur esse virtus illa, ad quam pertinet actus virtuosus a Deo præceptus. Sic qui humilis est, patiens et castus, non ideoque elicit actum specialis virtutis obedientiæ (nisi forsitan ex sua particulari intentione eliciat tales actus, etiam ideo quia a Deo sunt præcepti), sed potius actum humilitatis, actum patientiæ, castitatis, etc.

12. *Inobedientia etiam duplex, generalis nimirum et specialis.* — Atque obedientiæ sic dupliciter acceptæ duplex opponitur inobedientia: una nimirum generalis, consistens in quocumque peccato, utpote per quod semper violatur aliquod præceptum superioris; altera specialis, qua ideo violatur præceptum superioris, quia præceptum est, vel ideo omittitur actus præceptus, quia præceptus est.

13. *Obedientia, ut est virtus specialis, est major omni virtute morali.* — Cæterum obedientia, prout est virtus specialis, est una ex virtutibus moralibus, atque reducitur ad observantiam. Et quidem hujusmodi obedientia, licet sit minor virtutibus theologis, nihilo-